

ΟΙ ΠΡΑΚΤΙΚΟΙ ΓΙΑΤΡΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΗΣ ΘΑΣΟΥ ΤΟΝ 20^Ο ΑΙΩΝΑ

Δ η μ . Έ λ λ η ν α ς , Γ . Κ α β ά ζ η ς , Μ . Π α π α λ α ζ ά ρ ο υ

Οι πρακτικοί ή εμπειρικοί γιατροί υπήρχαν σε όλα σχεδόν τα χωριά της Θάσου, τουλάχιστον στις αρχές του αιώνα μας. Στην Παναγία όμως υπήρχε και ένας εμπειρικός γιατρός, με ιδιαίτερη φήμη που ξεπερνούσε τα όρια του Νομού Καβάλας, ο Βαρσαμάς Κόντης. Η διάθεση σε μας από τα παιδιά του ενός πλούσιου αρχείου με επιστολές, που αναφέρονται στη δράση του, ήταν το έναυσμα για την παρούσα μελέτη.

Είναι γνωστό ότι κατά τα χρόνια της τουρκοκρατίας η ιατροφαρμακευτική περιθαλψη των αρρώστων στη σκλαβωμένη Ελλάδα βασιζόταν σχεδόν αποκλειστικά σ' αυτούς τους πρακτικούς γιατρούς.

Το ίδιο συνέβαινε και στη Θάσο. Οι πρακτικοί γιατροί ασκούσαν το ιατρικό επάγγελμα μέχρι το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, οπότε και εμφανίζονται στο νησί οι πρώτοι επιστήμονες γιατροί. Οι πανεπιστημιακοί γιατροί επικρατούν σιγά-σιγά και επιβάλλονται, ενώ αντίστοιχα οι πρακτικοί γιατροί παραμερίζονται.

Μέχρι το 1903 εκείνος που υπηρετούσε σε νοσοκομείο για πέντε συνεχή χρόνια σαν φαρμακοποιός μπορούσε να πάρει άδεια και να εξασκεί το επάγγελμα του πρακτικού γιατρού. Επίσης το δικαίωμα για την άσκηση της ιατρικής από εμπειρικούς γιατρούς μπορούσαν να το δώσουν οι μουχτάρηδες και οι δήμαρχοι. Αυτά όμως μέχρι το 1903, οπότε το πιστοποιητικό άσκησης ιατρικού επαγγέλματος δινόταν μόνο από την αυτοκρατορική ιατρική σχολή¹.

Μετά την απελευθέρωση της Θάσου λοιπόν οι εμπειρικοί γιατροί παύουν να φέρουν τον τίτλο του ιατρού. Για το λόγο αυτό στον πρώτο εκλογικό κατάλογο της Υποδιοίκησης Θάσου, που τυπώθηκε το 1915, με τον τίτλο του

1. Βλ. *Κων/νου Χιόνη*, Η πρακτική ιατρική στη Θάσο κατά την τουρκοκρατία, *Θασιακά*, τ. 9 (1994-95), σ. 556.

ιατρού αναγράφονται μόνο εκείνοι που είναι κάτοχοι πανεπιστημιακού τίτλου.

Στην Παναγία τα περισσότερα χρόνια, μετά το 1860, υπήρχαν γιατροί, απόφοιτοι ιατρικών σχολών. Παράλληλα όμως συνυπήρχαν και πρακτικοί γιατροί, τη βοήθεια των οποίων ζητούσε ένας σημαντικός αριθμός από τους κατοίκους, ίσως οι περισσότεροι.

Είναι γνωστό ότι στην Παναγία είχε εγκατασταθεί από τα μέσα του περασμένου αιώνα ο γιατρός Γεώργιος Χρηστίδης, που καταγόταν από την Ήπειρο. Δεν είναι απόλυτα βέβαιο ότι είχε πανεπιστημιακό τίτλο, ήταν όμως πολύ μορφωμένος και είχε αποκτήσει μεγάλη φήμη. Έζησε και πρόσφερε τις υπηρεσίες του στην Παναγία μέχρι το θάνατό του, το 1911.

Παρά την αναγνώριση όμως και τη μεγάλη φήμη του Χρηστίδη σαν γιατρού, σύγχρονός του στην Παναγία υπήρξε και ο ιατρός Δ. Ιωαννίδης², καθώς και ο γνωστός εμπειρικός γιατρός Εμμανουήλ Γιαννέλης.

Μετά το θάνατο του Χρηστίδη για δεκαπέντε περίπου χρόνια δεν υπήρχε γιατρός στην Παναγία. Η εξυπηρέτηση των ασθενών γινόταν με μετακλήση γιατρών από άλλες περιοχές και κυρίως των Κων/νου Δημητριάδη από το Λιμένα και Δημήτρη Λαμπίρη από το Θεολόγο. Μετά το 1924 όμως αρκετοί επιστήμονες γιατροί προσέφεραν τις υπηρεσίες τους στους κατοίκους της Παναγίας.

Συγκεκριμένα ο πρώτος πανεπιστημιακός γιατρός που αναφέρεται στην Παναγία μετά το Χρηστίδη είναι ο Νασούλης γύρω στο 1924. Αυτός παρέμεινε περίπου ένα χρόνο στο χωριό και αντικαταστάτης του ήταν ο Θάλης Τζούρος, ο οποίος έμεινε στην Παναγία από το 1926 μέχρι το 1931.

Από το 1931 μέχρι το 1936 γιατρός του χωριού ήταν ο Γιάννης Πάσσαρης, από τον Πύργο της Ηλείας, που όλοι τον θυμούνται σαν το γιατρό με τα πολλά παιδιά. Από το 1937 μέχρι την κατάρρευση του μετώπου και την είσοδο των Βουλγάρων υπήρχε ο γιατρός Λεωνίδας Μαλαχίας από την Ιακάρια. Την ίδια περίοδο αναφέρεται και κάποιος γιατρός Καμπουλάκης, που πιθανότατα κάλυπτε καπνεργάτες, ασφαλισμένους στο ΤΑΚ.

Γιατρός επανεμφανίζεται στην Παναγία μετά την κατοχή, ονόματι Κόντος, από το 1947 μέχρι το 1950. Την περίοδο 1950-1953 δεν υπήρχε γιατρός στην Παναγία. Το 1953, μετά την ψήφιση του νόμου για τα αγροτικά ιατρεία και την παροχή δωρεάν περίθαλψης στους αγρότες, έρχεται στο χωριό η πρώτη αγροτική γιατρός, ονόματι Γαλάτεια, η οποία παρέμεινε μέχρι το 1956. Την αντικατέστησε το 1956 σαν αγροτικός γιατρός ο Φώτης Φωτόπουλος.

Ταυτόχρονα όμως με τους επιστήμονες γιατρούς, όπως προαναφέρθηκε,

2. Κωνσταντίνου Χιόνη, Η αλληλογραφία του Γιαξή Χ'' Σταμάτη (1902-1911), Θασιακά, τ. 4 (1987), σ. 190.

δεν έπαψαν να προσφέρουν υπηρεσίες στους αρρώστους της Παναγίας και πρακτικοί γιατροί. Πρακτικοί, οι οποίοι είναι πλέον παράνομοι και δε διαθέτουν άδεια άσκησης ιατρικού επαγγέλματος από καμιά δημοτική ή άλλη αρχή. Χαρακτηριστικό και αξιοσημείωτο είναι ότι όπως ακριβώς οι επιστήμονες γιατροί έτσι και οι πρακτικοί είχαν διάφορες ειδικότητες.

Έτσι λοιπόν αναφέρονται:

- * Κόντης Βαλσαμάς, ειδικός για την αντιμετώπιση δερματολογικών και χειρουργικών περιστατικών.
- * Μιάμος Γεώργιος, εξειδικευμένος σε παθολογικά περιστατικά.
- * Μιχάλης Πάγκαλος και Τσιριμόνη Μαρία, για την αντιμετώπιση ορθοπεδικών προβλημάτων, ειδικοί στη χρήση πεταχτής.
- * Ελένη Τιτιγιάννη, για οφθαλμολογικά προβλήματα.
- * Γιάννης Δημητριάδης, ειδικός στα οδοντιατρικά προβλήματα και στις εξαγωγές οδόντων. Χρησιμοποιούσε εξίσου καλά οδοντάγρα και καρπί.
- * Πετρίδη Μαρία και Αικατερίνη, η πρακτική μαμή.
- * Μαρία Τσόχα, επίσης πρακτική μαμή.

Οι περισσότεροι απ' αυτούς έδρασαν στα χρόνια του μεσοπολέμου και τα πρώτα μετακατοχικά χρόνια.

Ο Γεώργιος Μιάμος (1898-1987) πρόσφερε τις υπηρεσίες του στους κατοίκους της Παναγίας μέχρι τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Τις ιατρικές γνώσεις του τις είχε αποκτήσει όταν εργαζόταν στην κατασκευή του σιδηρόδρομου στο Σταυρό Χαλκιδικής. Εκεί απασχολείτο σαν νοσοκόμος και βοηθός του γιατρού του εργοταξίου από τους Άγγλους κατασκευαστές. Με την επιστροφή του στο χωριό άρχισε να προσφέρει τις ιατρικές του υπηρεσίες. Συνεργαζόταν με τους επιστήμονες γιατρούς του Λιμένα, όσες φορές δεν υπήρχε γιατρός στο χωριό, οι οποίοι του έδιναν οδηγίες για την παρακολούθηση της πορείας του.

Αλλά πολύ καλές σχέσεις είχε και με τους γιατρούς που έμεναν στην Παναγία, και κυρίως τον Καμπουλάκη και τον Μαλαχία. Ευρισκόμενος μαζί τους συνέχισε να μαθαίνει για τις ασθένειες και τις θεραπευτικές μεθόδους. Με την κήρυξη του Ελληνοϊταλικού πολέμου υπηρέτησε στο Αλβανικό μέτωπο σαν νοσοκόμος. Όταν επέστρεψε στην Παναγία, μετά την κατάρρευση του μετώπου, ήξερε αρκετά για να βοηθήσει τους συγχωριανούς του, μια και δεν υπήρχε γιατρός στο χωριό κατά τη διάρκεια της κατοχής.

Μετά το τέλος του πολέμου εξακολούθησε να εξυπηρετεί τους αρρώστους και να συνεργάζεται με τους γιατρούς από το Λιμένα. Ο Γεώργιος Μιάμος ήταν εκείνος που έδινε τις πρώτες βοήθειες στους αρρώστους, μέχρι να 'ρθει ο γιατρός με το μουλάρι από το Λιμένα.

Η δράση του περιορίζεται σημαντικά και σιγά-σιγά σταματά με την έλευση του επίσημου κρατικού αγροτικού γιατρού.

Η δράση του Γεωργίου Μιάμου και των άλλων πρακτικών γιατρών που αναφέρθηκαν, περιορίζεται στα όρια της Παναγίας και της Ποταμιάς. Όπως είπαμε όμως στην αρχή, η δράση του Βαλσαμά Κόντη είχε ξεπεράσει τα όρια του Νομού Καβάλας.

Ο Βαλσαμάς Κόντης γεννήθηκε στην Παναγία το 1875. Δε φαίνεται ότι είχε καμιά σχέση με την ιατρική μέχρι τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Τα παιδιά του αναφέρουν ότι κατά τη διάρκεια του πολέμου εξασκήθηκε κοντά σε Άγγλους τραυματιολόγους, σε νοσοκομεία της Θεσσαλονίκης.

Δεν είναι γνωστή η ακριβής ημερομηνία έναρξης της ιατρικής του καριέρας. Πιθανότατα ξεκίνησε αμέσως μετά την επιστροφή του στο νησί. Ο μεγάλος του γιος αναφέρει την ενασχόληση του πατέρα του με ασθενή την ημέρα ακριβώς της επιστροφής του στη Θάσο. Τότε εξέτασε και έδωσε οδηγίες θεραπείας σε ασθενή από το Λιμένα. Η πρώτη ιατρική του δραστηριότητα είχε μικρή χρονική διάρκεια και διακόπηκε γρήγορα, γιατί κλήθηκε πάλι στο στρατό και έλαβε μέρος στο Μικρασιατικό πόλεμο.

Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή και την επιστροφή του στην Παναγία ήταν ήδη γνωστός για τις θεραπευτικές του ικανότητες και άρχισε προοδευτικά να αυξάνει ο αριθμός των αρρώστων που ζητούσαν τη βοήθειά του.

Μέχρι το 1926 υπάρχουν στο αρχείο του δύο ευχαριστήριες επιστολές από αρρώστους. Η πρώτη έχει ημερομηνία 10.5.1920 και είναι ευχαριστήριο επιστολή από μία συμπατριώτισσά του, της οποίας θεράπευσε το πόδι, ενώ, όπως αναφέρει, επιστήμονες γιατροί, μετά από δύο εγχειρήσεις, δεν τα είχαν καταφέρει.

Η επόμενη είναι επίσης από συγχωριανό του και έχει ημερομηνία 28.9.22. Πρέπει να σημειωθεί ότι τη χρονική αυτή περίοδο και μέχρι το 1925 δεν υπάρχει επιστήμονας γιατρός στην Παναγία. Μεγάλο αριθμό ευχαριστήριων επιστολών συγκεντρώνει από τον Ιανουάριο του 1926 και μετέπειτα.

Αν και είναι γνωστό ότι στο διάστημα 1922-1926 αντιμετώπισε μεγάλο αριθμό αρρώστων, ωστόσο στο αρχείο του υπάρχουν μόνο 3 ευχαριστήριες επιστολές για το έτος 1924 και μία το έτος 1925. Το πιο πιθανόν είναι εκείνη την περίοδο να μην του ήταν απαραίτητες.

Το 1926 όμως, χρονιά που συμπίπτει με την παρουσία πανεπιστημιακού γιατρού στην Παναγία, συγκεντρώνει 9 ευχαριστήριες επιστολές (5 από κατοίκους της Παναγίας, 2 από κατοίκους του Λιμένα και 2 από κατοίκους της Καβάλας).

Την επόμενη χρονιά, το 1927, ο αριθμός των ευχαριστήριων επιστολών αυξάνει σημαντικά και φτάνει τις 50 (34 από την Παναγία, 9 από το Λιμένα,

2 από την Ποταμιά, 3 από το Θεολόγο, 1 από την Καβάλα και 1 από το Σταυρό). Αντίστοιχα για το 1928 υπάρχουν 27 (13 από την Παναγία, 8 από το Λιμένα, 2 από την Ποταμιά, 3 από το Ραχώνι και 1 από την Καβάλα).

Η φήμη του σαν καλού θεραπευτή έχει απλωθεί γρήγορα και άρρωστοι από διάφορα χωριά της Θάσου ζητάνε τη βοήθειά του. Από τις επιστολές που του έχουν σταλεί φαίνεται ότι οι καλύτεροι διαφημιστές του είναι οι ιαθέντες ασθενείς του. Ορισμένοι ασθενείς εκτός Παναγίας τον αποκαλούν γιατρό: «*Ιατρέ καλημέρα, έρχομαι να σου πω για την καταστασή μου...*».

Από το ευχαριστήριο ενός υποδηματοποιού, κατοίκου Καβάλας, με ημερομηνία 12.4.26 συμπεραίνεται ότι έχει γίνει γνωστός και εκτός των ορίων του νησιού, μια και άρρωστοι από την απέναντι στεριά ζητάνε τη βοήθειά του.

Ο πιθανότερος λόγος της ξαφνικής αθρόας αποστολής και συλλογής από το Βαλσαμά Κόντη ευχαριστηρίων επιστολών, μετά το 1926, είναι η ύπαρξη προβλήματος με τους επιστήμονες γιατρούς της περιόδου εκείνης.

Ενδεικτική είναι η επιστολή που του απευθύνει ο ειρηνοδικών Θάσου κ. Αποστολίδης, με ημερομηνία 15.10.1927. Με την επιστολή αυτή τον ευχαριστεί για τη θεραπεία μιας ασθένειας από την οποία έπασχε η γυναίκα του, την οποία θεράπευσε και επανήλθε το μητρικό της γάλα (πιθανότατα μαστίτιδας). Παράλληλα όμως τον προτρέπει να παρέχει δωρεάν τις υπηρεσίες του στους πάσχοντες από οιδήματα, τραύματα και πληγές, χωρίς ποτέ να ασχοληθεί με παθολογικά νοσήματα που χρειάζονται εσωτερικά φάρμακα, γιατί τότε θα υπέχει ευθύνες απέναντι στο νόμο.

Δηλαδή ο Βαλσαμάς Κόντης, που πριν από το 1903 θα μπορούσε άνετα να πάρει άδεια ασκήσεως επαγγέλματος ιατρού, στην ουσία παίρνει άδεια από τον Ειρηνοδίκη να παρέχει ιατρικές υπηρεσίες, με δύο όμως όρους. Να μην παίρνει αμοιβή και να ασχολείται αποκλειστικά με δερματολογικά και χειρουργικά περιστατικά. Η ενασχόληση αυτή, κατά τον κύριο Ειρηνοδίκη, αφού δε θα απαιτούσε τη χορήγηση εσωτερικών φαρμάκων, δεν ήταν παράνομη.

Και πραγματικά, όπως προκύπτει από την πληθώρα των ευχαριστηρίων επιστολών, το μεγαλύτερο ποσοστό των ασθενών, που προσέτρεχαν στο Βαλσαμά Κόντη, παρουσίαζαν δερματολογικά και χειρουργικά προβλήματα. Υπήρχαν όμως και περιπτώσεις παθολογικών περιστατικών που αντιμετώπιζε· δεν ξέρουμε όμως τίποτα για το είδος των φαρμάκων που χρησιμοποιούσε. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ευχαριστήρια επιστολή του Δημητρίου Έλληνα, προεστού της Παναγίας, για ίαση του γιου του από νευροβρογχίτιδα.

Σε όλες επίσης τις επιστολές αναφέρεται ότι η παροχή των υπηρεσιών του έγινε φιλοκερδώς. Σε ορισμένες μάλιστα απ' αυτές αναφέρονται τα χρη-

ματικά ποσά που είχαν διατεθεί σε επιστήμονες γιατρούς χωρίς θεραπευτικό αποτέλεσμα.

Όπως προαναφέρθηκε, ο Βαλσαμάς Κόντης εκπαιδεύτηκε στην αντιμετώπιση των χειρουργικών προβλημάτων κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας. Ο Τηλέμαχος Περιζές, ένας 90χρονος σήμερα κάτοικος της Παναγίας, θυμάται πολύ καλά ότι ο Κόντης, εκτός από τις γνώσεις της χειρουργικής που απόκτησε στο στρατό, έμαθε από ένα καλόγερο από το Άγιο Όρος για αλοιφές και για βότανα. Τον καλόγερο αυτό τον φιλοξένησε πολλές μέρες στο σπίτι του. Η φιλοξενία ήταν κάτι συνηθισμένο για τον Κόντη, ο οποίος μάζευε από το δρόμο και φιλοξενούσε οποιονδήποτε ταλαιπωρημένο, αναφέρει ο κύριος Περιζές.

Πάντως οι θεραπευτικές μέθοδοι του κ. Κόντη πρέπει να ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικές. Μόνο έτσι μπορεί να εξηγηθεί ότι μορφωμένοι άνθρωποι, όπως ο ειρηνοδίκης, ο έφορος Θάσου, ένας δάσκαλος και χωροφύλακες του Λιμένα τον εμπιστεύονται. Χαρακτηριστικά υπάρχει ιδιόχειρη πρόσκληση του Εφόρου Θάσου να αντιμετωπίσει άρρωστο, επειδή ο κ. Ξενάκης (πτυχιούχος γιατρός) αδυνατεί να τον βοηθήσει.

Οι θεραπευτικές του ικανότητες γίνονται ευρύτατα γνωστές και ασθενείς από την Ελευθερούπολη, τη Χρυσούπολη, τη Μεσορόπη, το Δάτο, τη Νικήσιανη, το Σταυρό και την Πρώτη Σερρών, τους οποίους θεράπευσε, του στέλνουν ευχαριστήριες επιστολές.

Οι θεραπευτικές μέθοδοι που ακολουθεί, όπως προκύπτει από τις ευχαριστήριες επιστολές, δε διαφέρουν πολύ από τις κλασικές μεθόδους. Σχάση και διάνοιξη των αποστημάτων και στη συνέχεια τοποθέτηση «φυτιλιού» μέχρι το κλείσιμο της πληγής. Επιστολή αρρώστου από την Καλλιράχη στις 5/2/31 περιγράφει επακριβώς την σύγκλιση τραύματος κατά δεύτερο σκοπό: «σας αναφέρω το αποτέλεσμα, το φυτίλι πηγαίνει μέχρι δύο δάχτυλα, το όγκος ελαττώθη ολίγον».

Εκείνο που δε γνωρίζουμε είναι η ακριβής σύνθεση των διαφόρων αλοιφών που χρησιμοποιούσε. Η αλοιφή που χρησιμοποιούσε συχνότερα ήταν η κεραλοιφή, που αποτελείτο από λάδι, κερι, ρετσίνι και μαστίχα-πιθανόν για αρωματικούς λόγους. Την κεραλοιφή την χρησιμοποιούσε για να «σηκώσει κρέας και να κλείσει η πληγή».

Ο μεγάλος του γιος Δημήτρης αναφέρει ότι η αλοιφή που χρησιμοποιούσε για χρόνιες πληγές ήταν από οχιές, από τις οποίες είχε αφαιρέσει το κεφάλι. Αυτές τις έψηνε μέχρι να γίνουν κάρβουνο και στη συνέχεια τις χτύπαγε στο γουδί μέχρι να γίνουν σκόνη. Κατόπιν τη σκόνη αυτή την ανακάτευε με ένα γάλα που έβγαζε από τις πατάτες, από ρίζες κάποιων φυτών με κόκκινους καρπούς. Το μείγμα αυτό το έβαζε πάνω στην πληγή ή το απόστημα. Αυτό

είχε σαν αποτέλεσμα την καταστροφή των ρυπαρών και άχρηστων ιστών μέχρι το κόκαλο. Πιθανολογείται και η χρήση του φυτού πεντάνευρο, που έχει επίσης παρόμοιες ιδιότητες.

Τις ιατρικές του γνώσεις φυσικά τις εφάρμοζε και στους οικείους του.

Χαρακτηριστικά η μαμή Νικολέρη Ελένη θυμάται ότι δεν την άφησε να ράψει το τραύμα που δημιουργήθηκε στη γυναίκα του (την περινεοτομή) κατά τη διάρκεια δύο τοκετών. Πέτυχε ο ίδιος τη γρήγορη επούλωση των τραυμάτων με κεραλοιφή.

Όταν μία οχιά δάγκωσε το γιο του Νίκο, δε ζήτησε τη βοήθεια από κανένα γιατρό. Έκανε σχάση του δέρματος, απομύζηση και κάψιμο της πληγής με πυρακτωμένο ξύλο λεπτοκαρύας. Η αντιμετώπιση του περιστατικού ήταν απόλυτα επιτυχής.

Η δράση του φαίνεται ότι συνεχίζεται και μετά την κατοχή, μια και στις 26.8.58 ένας συμβολαιογράφος από την Καβάλα του ζητά αλοιφή για την λευκοδερμία. Τη βοήθειά του ζητά και ένας δικηγόρος από τη Δράμα με επιστολή του στις 20.11.58. Στις 12.12.61 ένας 58χρονος από τον Πειραιά ζητά τη βοήθειά του για την αντιμετώπιση της ακράτειας ούρων, από την οποία υπέφερε. Η τελευταία επιστολή που υπάρχει στο αρχείο του είναι από το Θεολόγο στις 20.6.1962. Ο άρρωστος ζητά τη βοήθεια του Βαλσαμά Κόντη για την αντιμετώπιση μιας γενικευμένης κνίδωσης, παρά το γεγονός ότι έχει γιο γιατρό.

Οι οικονομικοί λόγοι σε συνδυασμό με την έλλειψη ικανού αριθμού επιστημόνων γιατρών ήταν οπωσδήποτε οι κύριοι λόγοι της ύπαρξης των πρακτικών γιατρών στις αρχές του αιώνα. Μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο και ειδικά μετά την καθιέρωση του θεσμού των αγροτικών ιατρείων και της δωρεάν περίθαλψης στους αγρότες οι λόγοι αυτοί εξέλιπαν. Το γεγονός ότι ο Βαλσαμάς Κόντης συνέχισε, τουλάχιστο μέχρι το 1962, να προσφέρει τις υπηρεσίες του, αποδεικνύει ότι αποτελούσε μια ξεχωριστή προσωπικότητα.

Ο Κόντης πέθανε το 1977, σε ηλικία 92 χρονών, χωρίς δυστυχώς να αφήσει τις συνταγές του, που σίγουρα θα ήταν πολύ ενδιαφέρουσες.

Γιατροί μετά τον Χρηστίδη

- * Ι. Νασούλης 1924
- * Θ. Τζούρος 1925-1931
- * Ι. Πάτσαρης 1931-1936
- * Λ. Μαλαχίας 1937-1941
- * Καμπουλάκης γιατρός ΤΑΚ
- * Κόντος 1947-1950

- * Γαλάτεια 1953-1956
- * Φωτόπουλος 1956-1966

Πρακτικοί γιατροί στην Παναγία τον 20ό αιώνα

- * Κόντης Βαλσαμάς (δερματολογικά-χειρουργικά)
- * Μιάμος Γεώργιος (1898-1987) (παθολογικά)
- * Μιχάλης Πάγκαλος (ορθοπαιδικά)
- * Τσιριμόνη Μαρία (ορθοπαιδικά)
- * Ελένη Τιτιγιάννη (οφθαλμολογικά)
- * Γιάννης Δημητριάδης (οδοντιατρικά)
- * Πετρίδη Μαρία και Αικατερίνη (μαμή)
- * Μαρία Τσόχα (μαμή)

(1) Αβδέλαις 6 από τρις εις τα λακόνια (2) Καθάρσιον 35 δρ. θα τα πιο με ζεστόν νερό και με ολίγην ζάχαρη. 'Αμα περάσι μια ώρα θα πάρω 10 δρ. νερό ζεστόν και 3 δρ. ζάχαρι να με βγάλει 3 χλιάρια και να φάγω 25 δρ. φιδέ με ολίγην ζάχαριν και ολίγον πεπέρι μαύρο. (3) 'Επειτα θα πάρω 15 στ. σολφάτο και 15 στάργια γλυκό σολφάτο. Θα τα περδέψω και θα το κάνω 6 σκόνες. Τρις θα πάρω και έπειτα θα βράσω σούπα ένα πετινάρι ή τη μια όρνιθα και θα βγάλω τι μια από την αλην να περνά 1 ώρα και να την παίρνω την σκόνην και θα την βάνω την σκόνην σε μονό φιλτσάνι νερό και άμα την πάρω να φάγω ολίγην ζάχαρη. Κατόπιν από την σούπα να φάγω κρέας και την άλλην την ημέραν να πράξω το αυτό. 'Αμα θα τηλήσοον αφτά θα φυλάγομαι από ξινό και από αρμηρό.... 'Αμα θα πάρω τις αβδέλες και γιομίσοον να βάνω πάνω στις πληγές 10 δρ. λιναρόσπορον βρασμένον και να τον φυλάξω μιαν ώρα έπειτα θα βάνω απάνω στις πληγές ολίγον καμένον λαδάκι με καφέ.